

Nordisk kommunalarbeiderkonferanse

2. oktober 1991

Statsminister Gro Harlem Brundtland

FAGLIG-POLITISK SAMARBEID I 90-ÅRA.
INTIMITET ELLER LØSERE FORBINDELSER?

Det faglig-politiske samarbeidet har alltid handlet om å gjøre friheten større og hverdagen bedre - mer menneskelig, tryggere, men også mer spennende og utfordrende. Det faglig-politiske samarbeidet er ikke bare en vanlig hverdagslig sak, det er heller ikke noe teknisk detaljspørsmål som vi vurderer til enhver tid. Det faglig-politiske samarbeidet er en del av fundamentet for arbeiderbevegelsen.

Slik har det vært i Norge, slik har det vært i Norden.

Fra å være tilbakeliggende land i Europas utkant har de nordiske land i løpet av dette århundre - sosialdemokratiets århundre - vokst fram til å bli foregangsland. I stedet for et system hvor markedskreftene fikk fritt spillerom og i stedet for sentraldirigering og kommunistisk diktatur, bygde vi vår samfunnsmodell på to hovedpillarer:

- For det første evnen til å skape økonomisk vekst gjennom en moderne og produktiv blandingsøkonomi.
- For det andre viljen til å skape frihet for den enkelte gjennom sosial

trygghet og like muligheter.

Det faglig-politiske samarbeidet har vært en avgjørende forutsetning for å drive fram utviklingen, få modellen til å fungere i praksis. Det faglig-politiske samarbeidet er nettopp et av kjennetegnene ved den nordiske modellen.

Fra partiets side sett er fagbevegelsen viktig for oss på minst to måter: Den ene er å bruke fagbevegelsen som kontaktforum ut til arbeidsplassene. Dette er et viktig behov. Like viktig er det å ta imot signaler fra arbeidsplassene. Det er de tusener på tusener av kvinner og menn over hele landet som har gjort vår bevegelse til en politisk kraft som kunne forandre våre samfunn. Bevegelsens maktstilling har ikke vært basert verken på våpenmakt eller pengemakt, men på alminnelige menneskers håp og vilje til å arbeide for det de tror på. Den nære forbindelsen med fagbevegelsen har gjort våre partier til folkepartier og vært en effektiv sperre mot elitepartier som vi i varierende grad har sett i andre land og andre systemer.

Slik må det også være framover. Fagbevegelsens program og vårt eget viser stor samsvar. Vi er felles om målene. Vi står på det sosialdemokratiske idegrunnlaget. Vi trenger hverandre, men vi trenger også å diskutere formene for samarbeid og hvilke veivalg vi skal gjøre i politikken framover.

I Sverige og i Norge har vi nettopp bak oss valg hvor sosialdemokratiet er kommet svekket ut. Valganalysene og inntrykkene våre tillitsvalgte har dannet seg, gir grunnlag for å si at det er et sammensatt sett av årsaker til at det gikk som det gikk. I en debatt i NRK-TV for et par uker siden, i forbindelse med tidligere partisekretær Håkon Lies utgivelse av biografien om Martin Tranmæl, kom imidlertid en av debattantene med en lite overbevisende forklaring: "Sosialdemokratiet har fullført sitt historiske verk. Den sosialdemokratiske bevegelsen har ingen framtid. Derfor det dårlige

valgresultatet for arbeiderpartiet i Norge."

Dette har vi hørt før.

De som hevder dette viser ofte til Landsorganisasjonens formann Konrad Nordahl, som på midten av 60-tallet stolt kunne konstatere at norsk arbeiderbevegelse hadde nådd sitt hovedmål: Å omskape fattig-Norge til velferds-Norge. Økonomisk vekst og rettferdig fordeling av godene var sikret gjennom kollektive fellesløsninger.

Men å betrakte sosialdemokratiet, arbeiderbevegelsen ut fra en slik snever synsvinkel er direkte galt. Sosialdemokratiets kjennetegn har nettopp vært evnen til å sette seg nye mål og bruke nye virkemidler. Grunnholdningen har vært framtidsoptimismen, troen på at det er mulig å omskape samfunnet. Vi har ikke bare villet avskaffe fattigdommen, vi har ønsket å gi frihet, mulighet til utfoldelse for alle, demokrati og rettferdighet. Vi er ikke låst fast til bestemte virkemidler, vi må tvertom kritisk gå gjennom våre egne byggverk, våre egne institusjoner og våre egne organisasjoner.

Det var da også nettopp det Konrad Nordahl ønsket å gjøre. Han stilte spørsmål ved om den økte velstanden ville påvirke folks verdier, holdninger og fremtidige ønsker. Ville velstandsøkningen følges av krav om større individuelle valgmuligheter og dermed mindre oppslutning om fellesgodene? Måtte vi endre virkemidlene? Nordahl evnet å stille nye spørsmål, men han stilte ikke spørsmål ved om sosialdemokratiet var i stand til å ta de nye utfordringene. Det gjør heller ikke vi.

Landsorganisasjonen i Norge har nettopp startet en bred debatt om sin egen organisasjonsform. Samfunnsutviklingen har medført store endringer i næringsstruktur og yrkesliv. Sysselsettingen har sunket i de vareproduserende næringene, og økt innenfor privat og offentlig tjenesteyting. Kvinnene har

gjort sitt inntog i yrkeslivet. Nye profesjoner, høyere utdanningsnivå, nye måter å organisere arbeidet på er ytterligere stikkord i en utvikling som krever nye svar fra arbeiderbevegelsen. Andre arbeidstakerorganisasjoner vokser raskere enn LO og de vokser nettopp innenfor de grupper som er i vekst på arbeidsmarkedet.

Jeg så Yngve Hågensen uttale - under presentasjonen av LOs organisasjonsprosjekt - at hvilken organisasjonsform en endte opp med var usikkert, men uansett måtte større desentralisering, større vekt på lokalt arbeid bli resultatet.

Her er vi ved et kjernepunkt. Menneskene i dag stiller større krav til informasjon, delaktighet og innflytelse, noe som påvirker valg av parti, fagorganisasjon og stemmegivning. Ting tas ikke lenger for gitt. Dette er en positiv endringsprosess som arbeiderbevegelsens organisasjoner må ta inn over seg. I det norske Arbeiderparti har vi da også satt i gang et organisasjonsprosjekt hvor vi på en mye mer aktiv måte prøver å trekke inn våre lokale ledd i utformingen av vår felles politikk.

Evnen til fornyelse og omstilling må prege våre organisasjoner. Et aktuelt område fagbevegelse og parti har gjort et godt stykke felles arbeid på, men hvor store utfordringer fortsatt ligger foran oss, er fornyelsen og omstillingen i offentlig sektor.

Der høyrekreftene maser om privatisering, setter vi konkrete reformer ut i livet. Der høyrekreftene fører en ideologisk kampanje mot fellesskapsløsninger, spør vi hvordan vi best oppnår resultater. Sosialdemokratiet er arkitekten bak oppbyggingen av velferdskommunene, eller velferdsstaten. Men vi har ingen fastlåst holdning til virkemidlene. Vi må være villige til å justere grensene mellom hva som skal være offentlig og hva som skal være privat der det er fornuftig, men vi viker ikke en tomme

der viktige likhetsprinsipper står på spill eller der nasjonale oppgaver må løses på en ansvarlig måte. Kommuneforbundet har bl.a. gjennom sitt arbeid med "Nye roller" vist vilje til å være en pådriver - sammen med partiet - i den helt nødvendige omstillingsprosessen. Brukerne av offentlige tjenester må settes i sentrum, den offentlige sektor må vise sin verdi ved å være best. På samme måte som vi omstiller og fornyer selve tjenesteproduksjonen i kommune og stat, må vi også vurdere om de hjelpeordninger vi har opprettet innenfor Folketrygden fungerer slik de var ment å fungere. Dette er et vanskelig tema, men la meg ta et eksempel:

Det har lenge vært en økende uro over den sterke økningen i antall uføretrygdede. Det alvorligste er at stadig flere og stadig yngre mennesker uføretrygdes. De settes utenfor yrkeslivet og henvises til en passiv tilværelse som trygdemottakere. Gjennom 80-årene har vi også hatt en sterk økning i antall sosialklienter som ikke kommer ut av sosialkontorene igjen - og det også mens arbeidsledigheten var svært lav. Det er særlig urovekkende at mange unge mennesker får sosialkontoret som eneste inntektsmulighet i årevis. Årsakene er mange og problemene sammensatt. Men det forteller oss at hjelpeordningene ikke fungerer som de skal.

Sosialdemokratiets svar må være:

Vi vil diskutere det velferdssamfunnet vi i fellesskap har bygd opp. Ikke fordi vi ønsker å fjerne det eller svekke det. Men nettopp fordi vi vil bevare og styrke velferdsordningene slik at de som trenger hjelp, får det. Og slik at vi kan sette flere i stand til å være i aktivt arbeid, til beste for seg selv og andre.

Det norske Arbeiderparti ble stiftet av sentrale ledere i fagbevegelsen. Samarbeidet om oppgavene knyttet den faglige og politiske arbeiderbevegelse tett sammen helt fra første stund. Våre pionerer var slett

ikke opptatt av å sette skiller mellom de oppgaver partiet skulle arbeide med og de fagforeningene skulle ta seg av. Tvert om - de så hvor tett dette var vevd sammen. Samarbeidet har hatt sine formelle kanaler, fra samarbeidskomite, faglig-politiske utvalg, samarbeidsavtaler på mer avgrensede områder (eks. Samarbeidsavtalen mellom NKF, NKEF og DNA) og kollektive medlemskapsordninger. Til alle tider har det vært debatt om formene - også innenfor våre egne rekker. Men når selve grunnlaget angripes, har det alltid skjedd fra hold som helst ser at arbeiderbevegelsens rolle og stilling i samfunnet svekkes.

Grunnlaget for et faglig-politisk samarbeid er etter mitt syn fortsatt til stede. Oppgavene binder oss fortsatt sammen. De sentrale utfordringer vi står overfor er å bekjempe arbeidsløsheten, sikre en bærekraftig utvikling og møte de utfordringer en ny internasjonal situasjon stiller oss overfor. Her har vi felles interesser og felles mål. Vil vi lykkes om vi nå skulle kaste en hundreårig tradisjon som det faglig-politiske samarbeidet representerer, overbord?

Jeg tror ikke det. Den økte europeiske integrasjonen og den gjensidige økonomiske avhengigheten mellom landene i Vest-Europa tilsier tvert om at vi forsøker å styrke dialogen mellom sosialdemokratiske partier og fagbevegelsen, nasjonalt, i Norden og i Europa.

Partiene og fagbevegelsen i Norden har da også vært pådrivere for å få i stand en slik dialog. Tradisjonene for faglig-politisk samarbeid er imidlertid helt annerledes utenfor Norden. I mars 1989 ble det likevel avholdt en faglig-politisk Europa-konferanse i Kiel der framtrepende representanter for de sosialdemokratiske partiene og fagbevegelsen i store deler av Vest-Europa deltok. Det er vårt håp at denne formen for faglig-politisk dialog kan fortsette og helst intensiveres. Dette vil være et viktig bidrag til å gi det økonomiske samarbeidet en sterkere sosial dimensjon og styrke våre

muligheter til å få gjennomslag for våre verdier og våre sosialdemokratiske løsninger i et nytt Europa.

Fagbevegelse og parti har forskjellige oppgaver, og forskjellige roller å spille. At LO og Arbeiderpartiet har ulikt syn på enkeltsaker og at temperaturen av og til kan stige høyt, bør vi ikke ta som uttrykk for at bruddet snart er et faktum. Det ville snarere være merkelig om det ikke var debatt mellom to så sentrale deler av det norske demokrati, når vi vet hvor mye debatt det er innad i begge organisasjonene.

Når det er sagt må det være klart at det faglig-politiske samarbeidet bare kan opprettholdes så lenge begge parter føler seg tjent med det. Så lenge vi er felles om målene må det også være i vår felles interesse å styrke våre respektive organisasjoner. Uenighet om enkeltsaker vil det være, men begge parter må være seg bevisst det ansvar som er koblet til det å ha innflytelse. Samarbeid fordrer gjensidig respekt.

Vi må også hver for oss være innstilt på at begge parter har kontakt med andre miljøer. På samme måte som LO har et ryddig forhold til en borgerlig regjering og til andre politiske partier, må partiet ha kontakt med andre fagorganisasjoner. Det er nødvendig for å øke oppslutningen om partiets politikk. Partiet kan ikke møte store grupper av arbeidstakere utenfor LO med en kald skulder. Men dette er noe helt annet enn det organiserte samarbeidet vi har hatt - og fortsatt bør ha innenfor den sosialdemokratiske familien.

Å bryte det faglig-politiske samarbeidet vil gi oss et helt annet parti og en helt annen bevegelse. Formene for samarbeid kan endres. F.eks. tror jeg kanskje tiden har løpt fra det kollektive medlemskapet. Det avgjørende for vår felles framtid er imidlertid at vi makter å fornye våre organisasjoner og

vår politikk, slik at vi sikrer oppslutning hver på vår kant om en sosialdemokratisk politikk. En politikk hvor solidaritet og rettferdighet, demokrati og frihet fortsatt er våre mål.